

2-AMALIY MASHG'ULOT MAVZUSI: YER TUZISHNI LOYIHALASHNING AVTOMATLASHGAN TIZIMLARI TUSHUNCHASI, UNING MAQSADI VA AVTOMATLASHTIRISH OB'EKTI BILAN TANISHISH

Darsni o'tishdan ko'zlangan maqsad: Talaba dars davomida yer ishlab chiqarish vositasi, tabiiy resurslar turlari to'g'risida tushunchaga va yerni boshqa ishlab chiqarish vositalaridan farqi to'g'risida bilim va ko'nikmalarga ega bo'ladi.

O'qitish metodlari: T-jadval, Klaster, Krasvord.

O'qitish vositalari: Videoproektor, noutbuk va mavzuga oid jadvallar.

O'qitish shakllari: Kichik guruhlarda ishlash.

O'qitish sharoiti: Komp'yuter bilan jixozlangan o'quv xonasi.

Qaytar aloqaning usul va vositalari: Tezkor savol-javob, test.

Tayanch iboralar: loyiha tashkiloti, avtomatlashtirish vositalari, EHM, ishlab chiqarish - aholi ekologiya tizimi, ma'lumotlar banki, loyihaviy hujjatlar.

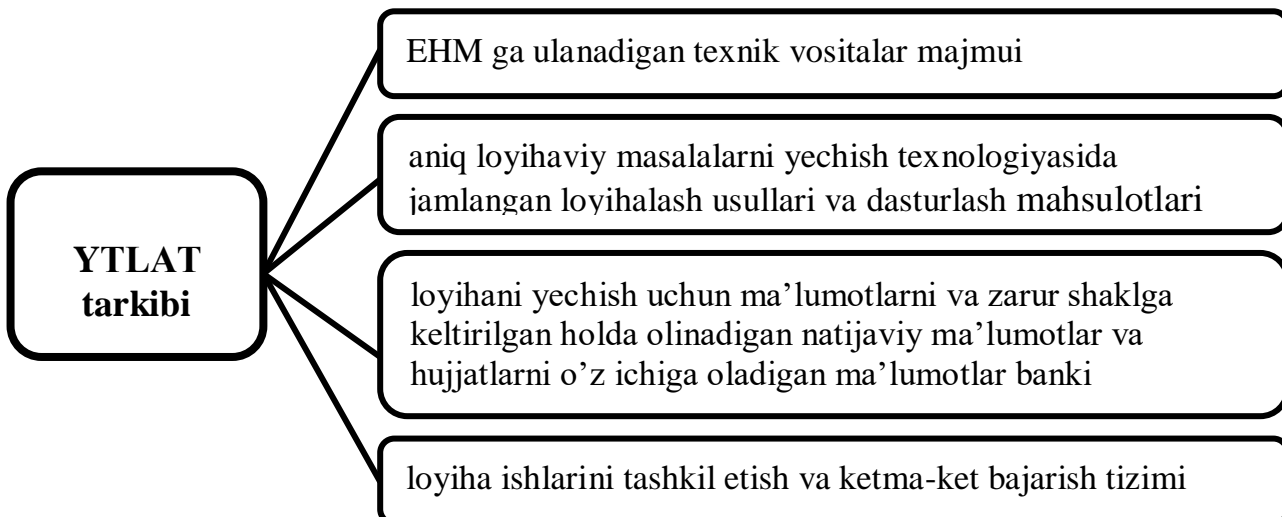
Qo'llaniladigan ta'lim texnologiyalari: Guruhlarda ishlash, blits-so'rov, o'z-o'zini nazorat.

Murakkab tizimlarni yaratish va foydalanish hamda ularni avtomatlashtirish nazariyasidan kelib chiqib, prof.S.N.Volkov YTLAT ga quyidagi ta'rifni bergan:

YTLAT- bu loyiha tashkiloti bo'limlari bilan o'zaro bog'liq holda, loyihalash ishlarini avtomatik tartibda EHM larda bajaradigan, loyihalashni avtomatlashtirish vositalari majmuidan iborat tashkiliy-texnik tizim [2].

U optimallashtirish masalalarini modellashtirish va yechish asosida ko'p yechimli loyihalash usullaridan foydalanish, ishlab chiqarish jarayonlarini avtomatlashtirish hisobiga, yer tuzishdagi loyiha-qidiruv ishlari sifatini yaxshilash, mehnat unumdorligini oshirish, mehnat sarfini kamaytirish va loyihalash muddatini qisqartirishga qaratilgan.

Yer tuzish bo'yicha loyiha tashkilotlarida YTLAT dan foydalanish perraqamal EHM larda yoki ularning lokal tarmoqlarida amalga oshirilishi mumkin. Bunda kompyuterlarga ulanadigan qo'shimcha qurilmalardan (digitayzer, plotter, skaner va boshq.) foydalaniladi. Bu tizimning birlamchi elementi - yer tuzuvchi-loyihachining avtomatlashtirilgan ishchi o'rni hisoblanadi.

1-rasm. YTLAT tarkibi

YTLAT ning maqsadi, yerlardan oqilona foydanish va ularni muhofaza qilish masalalarini, loyihalash jarayonlarini avtomatlashtirish hisobiga qabul qilinadigan yechimlarni olishning tezkorligini oshirish, ular sifatini yaxshilash va mehnat sarfini kamaytirish imkonini beradigan, sifat jihatdan yuqori darajada ma'lumotlarni olish, tahlil qilish va optimallashtirish texnologiyalarini qo'llash hisobiga, yechishdan iborat.

Avtomatlash obyekti yer tuzishni loyihalash jarayonlari, ma'lumotlarni yig'ish va tahlil qilish, loyihaviy yechimlarni asoslash, loyihaviy hujjatlarni shakllantirish hisoblanadi.

YTLAT yer tuzish bo'yicha loyiha-qidiruv tashkilotlarida mehnatni ilmiy asosda tashkil etishni ta'minlashga, loyihaviy hisoblashlarni avtomatlashtirishga, xo'jaliklararo va xo'jalikda ichki yer tuzish loyihalarini va ishchi loyihalarni tuzish hamda loyihalarning hayotga tadbqiq etilishi ustidan mualliflik nazoratini amalga oshirishga, qabul qilingan yechimlarning kelib chiqishi mumkin bo'lgan oqibatlarini tahlil qilishga xizmat qiladi.

YTLAT ni amaliy yaratishda yer – ishlab chiqarish - aholi ekologiya tizimidagi o'zaro bog'liqlikni ta'riflovchi ko'rsatkichlar va o'zaro aloqalar tizimini to'g'ri belgilash hamda YTLAT qo'shni yoki funktsional bog'langan yuqori darajadagi avtomatlashgan tizimlar bilan barcha aloqalarni hisobga olish zarur.

Yer tuzish juda murakkab jarayon bo'lib, yer tuzish loyihalari doimiy o'zgarib turuvchi ishlab chiqarishni hududiy tashkil etish, yerlardan oqilona, samarali foydalanish va ularni muhofaza qilish bilan bog'liq juda ko'p yozma va chizma hujjatlardan iborat bo'ladi. Shuning uchun ham yer tuzishni loyihalash bir martalik yoki davriy harakat bo'lmay, balki, loyihani ishlash, takomillashtirish va amalga oshirish bilan bog'liq to'xtovsiz jarayondir. Demak YTLAT ham yer egalari va yerdan foydalanuvchilarni tashkil etish jarayonini tartibga soluvchi umumiy davlat tizimi bilan ajralmas bog'langan doimiy harakatdagi va rivojlanishdagi avtomatlashgan tizim sifatida tashkil etilishi kerak.

Yer tuzishni loyihalash jarayonining yana bir o'ziga xos tomoni shundaki, u juda murakkab bo'lib, ko'p raqamdagi muqobil yechimlarni, o'zaro aloqalarni raqam va sifat jihatlaridan hisobga olishga to'g'ri keladi. O'zaro sifatli aloqalarni raqamli ta'riflash qiyin bo'lganligi uchun, YTLAT odam - mashina tizimi shaklida yaratilishi kerak. Bu tizimda sifatli (raqamli ifodalash mumkin bo'lmagan) ma'lumotlarni tayyorlash va yechimni qabul qilish jarayoni to'g'ridan-to'g'ri yuqori malakali mutaxassis tomonidan, raqamli ma'lumotlarni yig'ish, saqlash, yangilash va berish, hisoblash operatsiyalarining mos texnik vositalaridan foydalanilgan holda, kompyuter dasturlaridan foydalanib, bajarilishi kerak.

Mavzuni o'zlashtirish uchun tavsiya qilinayotgan adabiyotlar: A 2,A 4,A 6, Q 3, Q 4, Q 5